

No hi ha una història única

**Sobre
el perill
dels
tòpics**

Chimamanda
Ngozi Adichie

No hi ha una història única

**Sobre
el perill
dels
tòpics**

Chimamanda
Ngozi Adichie

Fanbooks

Títol original: *The danger of a single story*

© Chimamanda Ngozi Adichie, 2009

© de la traducció: Scheherezade Surià López, 2018

© de la foto de la solapa: Wani Olatunde

© d'aquesta edició: Grup Editorial 62, s.l.u., 2018

Fanbooks, Av. Diagonal, 662-664, 08034 Barcelona

Primera edició: març del 2018

ISBN: 978-84-16716-82-1

Dipòsit legal: B. 2.698-2018

Imprès a Catalunya

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Sobre el perill dels tòpics

Explico històries i voldria explicar-vos unes històries personals sobre el que m'agrada anomenar «el perill de la història única», o el perill dels tòpics.

Vaig créixer en un campus universitari a Nigèria oriental. La meva mare diu que vaig començar a llegir als dos anys, però crec que, en realitat, en devia tenir quatre.

Vaig ser una lectora precoç i el que llegia eren llibres infantils britànics i nord-americans.

També vaig ser una escriptora precoç i quan vaig començar a escriure, cap als set anys, històries amb il·lustracions a llapis, que la meva mare es veia obligada a llegir, escrivia exactament el mateix tipus d'històries que llegia: tots els meus personatges eren blancs i tenien els ulls blaus, jugaven a la neu, menjaven pomes i parlaven molt del temps... i que fantàstic que era que hagués sortit el sol. Tanmateix, jo vivia a Nigèria. No havia sortit mai del país. No teníem neu, menjàvem mangos i no

parlàvem mai del temps perquè no calia.

Els meus personatges també bevien molta cervesa de gingebre perquè els personatges dels llibres britànics que llegia en bevien. Tant se valia que no sabés què era la cervesa de gingebre. I durant molts anys després em moria de ganes de tastar la cervesa de gingebre, però això és una altra història.

Crec que el que això demostra és com d'impressionables i vulnerables som davant d'una història, sobretot quan som petits. Com que només llegia llibres en què els personatges eren estrangers, estava convençuda que els llibres ha-

vien de tenir estrangers i havien de ser sobre coses amb les quals no em podia identificar personalment.

Les coses van canviar quan vaig descobrir els llibres africans. No n'hi havia gaires de disponibles i no eren tan fàcils de trobar com els llibres estrangers.

No obstant això, gràcies a escriptors com Chinua Achebe i Camara Laye, vaig canviar de mentalitat respecte a la meva percepció de la literatura. Em vaig adonar que les persones com jo, nenes amb pell del color de la xocolata i cabells rebels que no es podien recollir en cues, també podien existir

en la literatura. Així vaig començar a escriure sobre coses que reconeixia.

M'encantaven els llibres britànics i nord-americans que llegia. M'esperonaven la imaginació i m'obrien mons nous. Però la conseqüència involuntària era que no sabia que a la literatura podia existir gent com jo. Així doncs, descobrir escriptors africans va evitar que tingués una història única del que són els llibres.

Vinc d'una família nigeriana de classe mitjana normal i corrent. El meu pare era professor universitari i la meva mare, gerent. Per tant, i com era la norma, teníem

servei domèstic que acostumava a venir dels poblets rurals del voltant. L'any que vaig fer vuit anys, va venir un assistent nou. Es deia Fide i l'única cosa que la meva mare ens va dir d'ell era que la seva família era molt pobra. La meva mare enviava a la seva família moniatos, arròs i la nostra roba vella. I quan no m'acabava el sopar, la mare deia: «Acaba't el menjar! La gent com la família d'en Fide no té res».

I, és clar, la família d'en Fide em feia molta pena.

Un dissabte, vam anar a visitar el seu poblet i la seva mare ens va ensenyar una cistella trenada molt

bonica feta de ràfia tenyida que havia fet el seu germà. Em vaig quedar de pedra. No se m'havia acudit que ningú de la seva família sabés fer res. Només sabia que eren molt pobres, així que m'havia estat impossible veure més enllà de la pobresa. La pobresa era l'única història que tenia d'ells.

Alguns anys després, em vaig recordar d'això quan vaig marxar de Nigèria per anar a la universitat als Estats Units. Tenia dinou anys. Quan em va conèixer, la meva companya d'habitació nord-americana es va quedar de pedra. Em va preguntar on havia après a parlar anglès tan bé i es va

quedar desconcertada quan li vaig dir que l'anglès era l'idioma oficial de Nigèria. Em va preguntar si podia escoltar el que ella anomenava la meva «música tribal» i es va quedar amb un pam de nas quan li vaig ensenyar la cinta de la Mariah Carey. I també donava per fet que no sabia fer servir una estufa.

El que em va deixar parada és el següent: jo li feia pena fins i tot abans de veure'm. Per defecte, la seva actitud cap a mi, com a africana, era d'una llàstima benintencionada i condescendent. La meva companya tenia una història única de Nigèria: una història de ca-

tàstrofe. En aquesta història única, no podia ser que els africans fossin com ella, no podien existir sentiments més complexos que la llàstima i no podia haver-hi cap connexió entre éssers humans iguals.

He de dir que abans d'anar als Estats Units no m'identificava conscientment com a africana. Però als Estats Units, sempre que sortia l'Àfrica en una conversa, la gent em mirava. Tant se valia que no sabés res de llocs com ara Namíbia. No obstant això, vaig acabar acceptant aquesta nova identitat i ara, en molts aspectes, em considero africana. Ara bé, encara

m'irrita que es parli d'Àfrica com un sol país. L'exemple més recent és el viatge des de Lagos de fa dos dies, quan van emetre un anunci durant el vol de Virgin sobre l'obra social que feien a «l'Índia, l'Àfrica i altres països».

Però, al cap d'uns quants anys de viure als Estats Units com a africana, vaig començar a entendre la reacció de la meua companya d'habitació a la universitat. Si jo no hagués crescut a Nigèria, i si tot el que jo sabés d'Àfrica provinés de les imatges populars, jo també hauria pensat que l'Àfrica és un lloc amb bonics paisatges i animals, però amb gent incom-

previsible que s'embranca en guerres insensates, que mor de pobresa i de sida, incapaç d'expressar-se per si mateixa mentre espera ser salvada per un amable estranger blanc. Jo hauria vist els africans de la mateixa manera que veia, quan era petita, la família d'en Fide.

Crec que aquesta història única de l'Àfrica prové de la literatura occidental. Us porto una citació dels textos d'un mercader de Londres anomenat John Locke, que va navegar cap a l'Àfrica l'any 1561 i va deixar una narració fascinant del viatge. Després de referir-se als negres africans com a «bèsties que no tenen casa», escriu:

«També són gent sense cap; tenen la boca i els ulls al pit».

Cada cop que ho llegeixo em faig un tip de riure. La imaginació d'en John Locke és digna d'admirar, però el més important dels seus textos és que representen l'inici de la tradició d'explicar històries africanes a Occident: una tradició de representar l'Àfrica subsahariana com un lloc ple de negativitat, de diferència, d'obscuritat, de gent que —en paraules del meravellós poeta Rudyard Kipling— és «mig dimoni, mig infant».

I així vaig començar a adonar-me que la meva companya

nord-americana devia haver vist i sentit, al llarg de la seva vida, diferents versions d'aquesta història única.

Com la d'un professor universitari, que una vegada em va dir que la meva novel·la no era «autènticament africana». D'acord, estava disposada a considerar que hi havia unes quantes coses que no funcionaven a la meva novel·la, que fallava en alguns moments, però no m'hauria imaginat mai que el que no funcionava era una cosa anomenada «autenticitat africana». De fet, no sabia què era allò de l'autenticitat africana. El professor em va dir que els meus per-

sonatges s'assemblaven massa a ell, un home instruït de classe mitjana. Els meus personatges conduïen cotxes, no es morien de gana i, per tant, no eren autènticament africans.

Però, dit això, immediatament he d'admetre que jo mateixa també sóc culpable en la qüestió de la història única. Fa uns quants anys vaig visitar Mèxic des dels Estats Units. Aleshores el clima polític als Estats Units era tens i es parlava molt de la immigració. I, com passa sovint a l'Amèrica del Nord, «immigració» i «mexicà» eren paraules sinònimes. Hi havia una infinitat d'històries sobre mexi-

cans que els descrivien com a gent que saquejaven el sistema sanitari, que s'esmunyien per la frontera i eren arrestats allà mateix, aquest tipus de coses.

Recordo que el meu primer dia a Guadalajara estava fent un tomb i observava com la gent anava a treballar, com altres feien *tortillas* al mercat, fumaven o reien. Recordo que al principi vaig sentir una lleugera sorpresa. I després, em va envair la vergonya. Vaig adonar-me que havia estat tan immersa en la cobertura que els mitjans de comunicació feien dels mexicans, que s'havien convertit en una sola cosa en la meva ment: l'immi-

grant abjecte. Havia cregut en una història única dels mexicans i no podia estar més avergonyida de mi mateixa.

Així doncs, aquesta és la manera com es crea la història única: es mostra un poble d'una sola manera, com una sola cosa, una vegada i una altra, fins que les persones es converteixen en això.

És impossible parlar d'una història única sense parlar de poder. Hi ha una paraula, una paraula igbo, que em ve al cap cada cop que penso en les estructures del poder que hi ha al món: «nkali». És una paraula que podríem traduir més o menys com «ser més

gran que un altre». Igual que els nostres mons econòmics i polítics, les històries també es defineixen pel principi de «nkali»: com s'expliquen, qui les explica, quan s'expliquen, quantes històries s'expliquen... Tot depèn del poder, en realitat.

El poder és l'habilitat no només d'explicar la història d'una altra persona, sinó de fer-la la història definitiva d'aquella persona.

El poeta palestí Mourid Barghouti ha escrit que, si es vol desposseir un poble, la manera més senzilla de fer-ho és explicar la seva història començant amb «en segon lloc».